

TAVASTKENKÄ

Matti Leiviskä
Tavastkengän kylän esittely
Kylälle asumaan -ilta
31.8.2021

Tavastkenkä

- Tavastkenkä on kylä Pohjois-Pohjanmaalla Pyhännän kunnassa, Siikajoen latvoilla.
- Kylä sijaitsee kolmen maakunnan eli Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Pohjois-Savon rajalla.
- Maantieteeltään kylä on yhdistelmä kaikista kolmesta maakunnasta: Metsäiset harjut, mäkiiset peltomaisemat, lukuisat järvet ja lammet yhdistettynä pohjalaiseen jokilaaksoon.
- Kylästä löytyy lukuisia erikoisia luonnonnähtävyyksiä, mm. Pöytäniitynkolon rotkolaakso, Isonkiven siirtolohkare, Kontiokankaan harju, Itämaen ikimetsät, Järvienkankaan harju-, suo- ja järvimaisema ja tietenkin Tavastkengän kylämaisema, joka on maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

Tavastkengän historiaa

- Ensimmäiset ihmiset saapuivat Tavastkengän alueelle noin 9000 vuotta sitten.
- Kylän alueelta on löytynyt useita kivikautisia asuinpaikkoja ja yli 60 kivikautista esinettä.
- Kivikauden asutus sijoittui nykyisen Siikajoen laakson muodostaman lahden ympärille, johon laski viisi eri jokea.

Tavastkengän historiaa

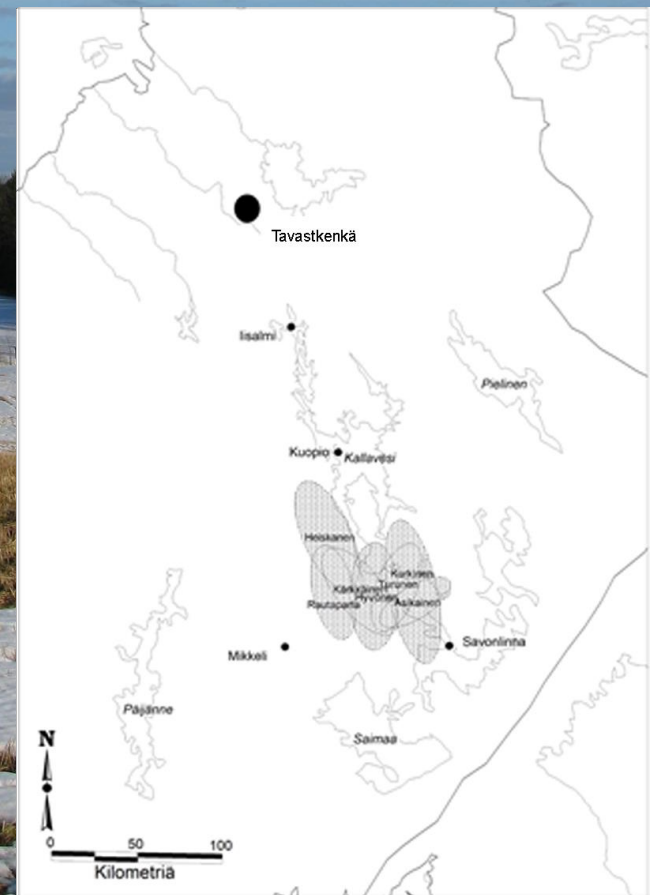
- Rautakaudella (500 eKr. -1300 jKr.) seudulla asui saamenkielistä väestöä, metsäsaamelaisia.
- Saamelaisista on jäänyt jälkiä etenkin kylän paikannimistöön. Esimerkiksi kylännimi Tavastkenkä on alkujaan saamelainen.
- Väestön elinkeinona oli metsästys ja kalastus.
- Tärkein saaliseläin oli metsäpeura, joita pyydettiin pyyntikuopilla. Peuranpyynnistä jäänteinä on yli 100 pyyntikuopan järjestelmä kylän kaakkoislaidalla.

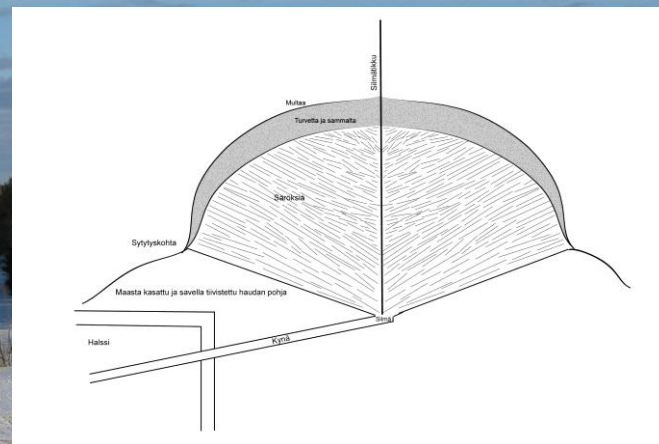
Tavastkengän historiaa

- Ensimmäiset kirjalliset tiedot Tavastkengän asukkaista on 1560-luvulta.
- Vuonna 1566 verottaja löysi Tavastkengältä Jussi Rautaparran, Pekka Heiskasen ja Olli Kärkkäisen ja seuraavana vuonna Pekka Havanan.
- Kylän nimi merkittiin veroluetteloihin ensimmäisen kerran vuonna 1572, jolloin se kirjoitettiin muodossa *Tauasth känghämäki*.
- Suurin osa 1500-luvun asukkaista oli peräisin Savosta, muutamat Karjalasta asti.
- 1600-luvulla kylään saapui uusia sukuja: Hyvöset, Laakot, Leiviskät, Moisat, Makkoset ja Pellikat. Heidän jälkeläisiään asuu kylällä nykyäänkin.

Tavastkengän historiaa

- 1600- ja 1700-luvulla tavastkengästen pääelinkeinona oli tervan polttaminen suurissa tervahaudoissa.
- Terva vietiin rekikelien aikaan Ouluun tai Raaheen, jossa se myytiin. Saadulla rahalla maksettiin verot ja ostettiin viljaa ja muita tarpeellista tavaraa.
- Tervaa käytettiin puisten laivojen tiivistämiseen.

Tavastkengän historiaa

- 1800-luvun lopulla moni asia alkoi kehittyä nopeasti.
- Väkiluku kasvoi 200:sta 700:aan.
- Tervan polttaminen loppui Tavastkengällä.
- Tiloilla alettiin panostaa enemmän maatalouteen, erityisesti karjanhoitoon. Maidosta tehtiin kotona voita, jota vietiin myytäväksi kaupunkeihin.
- Tervanpoltto metsissä loppui, mutta puulle tuli uutta käyttöä, kun puuta tarvittiin metsäteollisuudelle.
- Miehet sahasivat talvet puita metsissä ja ajoivat hevosilla jokien rannoille. Kevättulvien aikaan tukit uitettiin Siikajokea pitkin rannikolle, jossa suuret sahat toimivat.

Tavastkengän historiaa

- 1900-luvun alussa Tavastkengällä oli noin 700 asukasta eli noin puolet Pyhännän kunnan asukkaista.
- Ensimmäinen koulu Tavastkengälle vuonna 1898.
- Ensimmäinen kauppa 1899.
- Oma osuuskauppa 1912, osuuskassa 1917.

Tavastkengän historiaa

- Toisen maailmansodan jälkeen alkoi vilkkaan rakentamisen kausi.
- Tavastkenkä pysyi suurimpana kylänä. 1950-luvulla kylällä oli 1100 asukasta, kaksi koulua, joissa oli lähes 220 oppilasta, viisi kauppaa, kaksi pankkia, postikonttori, apteekki ja kahvila.

Tavastkengän historiaa

- Vielä 1950-luvulle asti käytännössä kaikki tavastkenkäset saivat elantonsa maataloudesta tai metsätöistä.
- Kun traktorit ja muut koneet alkoivat helpottaa työntekoa, ei työpaikkoja enää riittänyt kaikille kuten aiemmin.
- Varsinkin nuoret muuttivat pois ja kunnan väkiluku tippui 1635 asukkaaseen vuoteen 1976 mennessä.

Tavastkengän historiaa

- Kunnassa miettiä ratkaisua nuorten poismuuttoon.
- Vuonna 1963 perustettiin teollistamislautakunta, jonka tehtäväksi tuli teollisten työpaikkojen synnyttäminen.
- V. 1967 perustettiin Pyhännän Rakennustuote Oy, joka alkoi tehdä teollisesti puutaloja.
- Suunnitelma onnistui: teollistuminen alkoi, työpaikkoja syntyi ja väkiluku alkoi kasvaa.
- Kunnan väkiluku kasvoi 2100 henkilöön vuoteen 1994 mennessä.
- Aiemmin pois muuttaneita henkilöitä ja perheitä muutti takaisin kaikille Pyhännän kylille.
- Viime vuosina tilanne on ollut hyvin samanlainen: uutta teollisuutta on syntynyt ja uusia perheitä on muuttanut kuntaan.

Tavastkengän kylätoiminta

- Tavastkenkä on Pyhännän kunnan suurin sivukylä, joka sijaitsee noin 10 km päässä kuntakeskuksesta.
- Vielä 1950-luvulla kylällä oli 1100 asukasta, mikä tarkoitti puolta kunnan silloisesta väestöstä.
 - Kylällä toimi viisi kauppa, kaksi pankkia, posti, apteekki ja kahvila.
- Nykyisin kylällä on noin 300 asukasta.
 - Viimeinen kyläkauppa lopetti vuonna 2009, kyläkoulu lakkautettiin vuonna 2010.
- Viime vuosina Pyhännän myönteinen työpaikka- ja väestökehitys on heijastunut Tavastkengällekin: kylälle on muuttanut jatkuvasti nuoria pariskuntia ja perheitä. Asuntojen kysyntä on tällä hetkellä tarjontaa suurempi.

Tavastkengän kylätoiminta

- Tavastkengän kyläyhdistyksen eli Tavastkengän Maa- ja kotitalousseuran historia ulottuu vuoteen 1921, jolloin sen edeltäjä Tavastkengän Maamiesseura perustettiin.
- Varsinainen kyläyhdistystoiminta alkoi vuonna 1990, kun maamiesseura ja Tavastkengän Maa- ja kotitalousnaiset yhdistyivät ja seura sai nykyisen nimensä ja muotonsa.
- Nykyisin seuran organisaation muodostavat seitsemänjäseninen johtokunta ja sen alaisuudessa toimiva rakennustoimikunta.
- Vuonna 1991 seura osti Tavastkengän rauhanyhdistyksen toimitalon, joka remontoitiin Kylätaloksi.

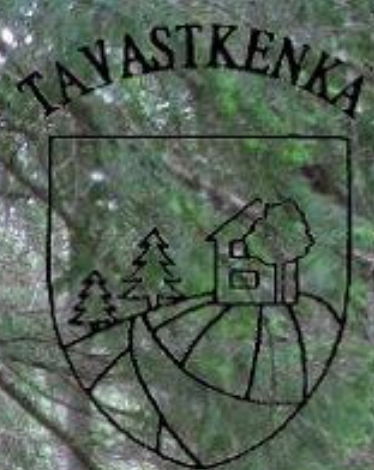

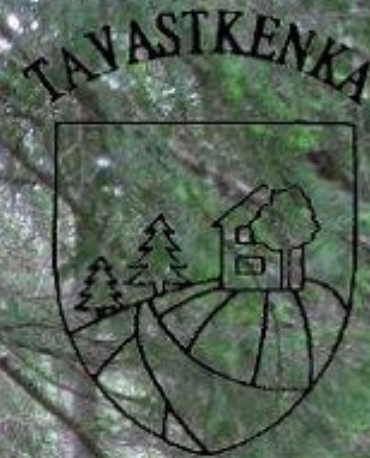
Tavastkengän kylätoiminta

- Maa- ja kotitalousseuran toiminnan pääpaino on aina ollut erilaisten yhteisten tapahtumien järjestämisessä.
- Kyläpäiviä, iltamia, näytelmiä ja tansseja 1990-luvulla.
- Yhteislauluiltoja, kahvilatoimintaa ja erilaisia näyttelyitä 2000-luvulla.
- Historiapiirejä, kyläkävelyitä, pyöräretkiä ja kyläpäiviä 2010-luvulla.
- Tärkeitä yhteisiä tapahtumia ovat muun muassa vappukahvila toukokuussa, yhteislauluilta elokuussa, hirvipeijaiset marraskuussa ja uudenvuodenpäivän juhlakahvit tammikuussa.

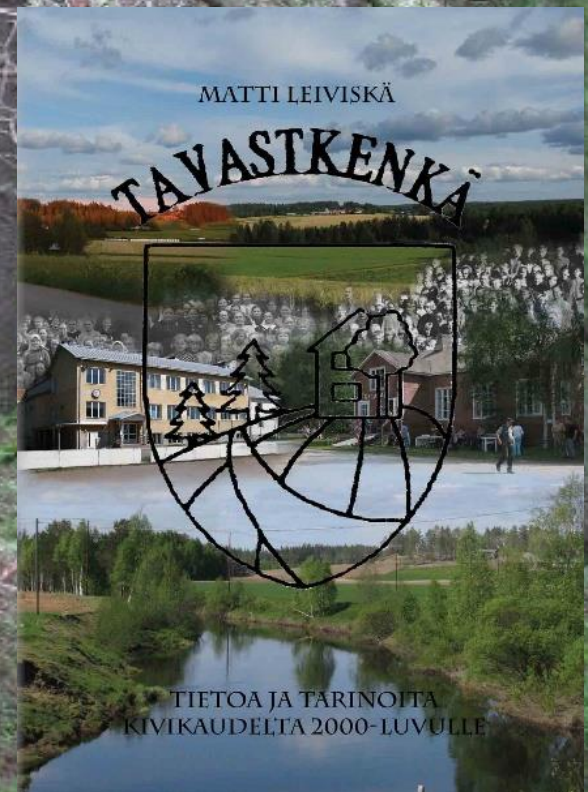

Tavastkengän kylätoiminta

- Maa- ja kotitalousseuran toiminta sai uuden suunnan vuosina 2007-2012 toteutetun kylähistoriahankkeen myötä.
- Mukaan saatiin uusia toimijoita, kun uudet vanhat ja entisetkin kyläläiset ryhtyivät keräämään talteen kylän menneisyyttä.
- Sivutuotteena syntyivät kylän kotisivut (www.tavastkenka.fi) ja Facebook-ryhmä, jossa on enemmän jäseniä kuin kylällä on asukkaita.
- Historiakirja julkaistiin vuonna 2012. Sen ensimmäinen painos loppui parissa kuukaudessa. Toinen painoskin on jo myyty loppuun.
- Historiahankkeella oli suuri merkitys kylälle:
 - Kylähenki on nykyisin vahvempi kuin ehkä koskaan.
 - Kirjan myyntituloista saatiin lisää liikkumavaraa seuran toimintaan ja erilaisten hankkeiden toteuttaminen tuli mahdolliseksi.

Tavastkengän kylätoiminta

- Vuoden 2012 jälkeen kyläyhdistys on ollut osallisena monessa hankkeessa, jotka ovat tukeneet sen omaa toimintaa.
- Bioenergian edelläkävijät -hanke (2010-2011), jossa tehtiin kylän maisemaselvitys ja kartoitettiin bioenergiavarat.
- YmpäristöAgro- ja VYYHTI-hankkeet (2012-2014), joissa laadittiin suunnitelmat kosteikolle ja rantalaitumelle.
- **Siikaverkko-hanke (2013-2014), jonka myötä kylälle rakennettiin valokuituun perustuvat tietoliikenneyhteydet.**

Tavastkengän kylätoiminta

- Seuralla on ollut merkittäviä omia hankkeita.
- Ala-Kurkelan rantalaidun ja Kurkelanjärven-kosteikko -hankkeet (2013-), joilla hoidetaan kylän keskeisiä maisema-alueita.
- Tavastkengän kyläalbumi -hanke, jonka aikana digitoitiin 13 000 vanhaa valokuvaa. Kirja julkaistiin heinäkuussa 2016.
- Kylätalon korjaus- ja kehittämishankkeet (2015-2017).

Tavastkengän kylätoiminta

- Kansainvälinen työleiri yhteistyössä KVT-Finlandin kanssa (2013, 2014, 2016, 2019).
- Tavastkengän tarinakirja (2019).
- Kylätalon ovet ja valot –hanke (2020)
- Pyhäntä-kalenterin julkaisu.

Tavastkengän kylätoiminta

- Kunta myi Tavastkengän koulukiinteistön paikalliselle mansikkatilalle 2017.
- Koululla on edelleen käsityötilat sekä nuoriso-, kokous- ja koulutustilat, joissa on järjestetään mm. kansalaisopiston toimintaa.
- Seuran omana toimintana koululle on tehty kuntosali.

Tavastkengän kylätoiminta

- Kylätoiminnan kantavana voimana on kyläläisten yhteistyö.
- Hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen pyritään saamaan mukaan mahdollisimman moni kyläläinen.
- Hankkeet etenevät vaiheittain:
 1. Kehitystarpeita ja -ideoita nousee esiin kyselyissä tai kyläilloissa.
 2. Kyläyhdistyksen johtokunta jalostaa ideoita eteenpäin ja selvittää toteutusmahdollisuuksia.
 3. Hankeluonnoksesta keskustellaan kaikille avoimissa kyläilloissa.
 4. Yksityiskohtainen hankesuunnitelma laaditaan yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa.
 5. Haetaan rahoitusta ja toteutetaan hanke.

Tavastkengän kylätoiminta

- Monenlaisia suunnitelmia kylän kehittämisestä on jo tuleville vuosille.
- Tällä hetkellä käynnissä on asuinkelpoisten autiotalojen kartoittaminen.
- Siikajoen latvaosien kunnostushanke, joka alkaa Törmäsenjoen Myllyskosken kunnostamisella.
- Uusi sauna Kontiolammelle yhteistyössä Pyhännän vapaa-ajankalastajien kanssa.
- Kylätalon kehittäminen edelleen, esim. aurinkosähkö ja majoitustilat.
- Kurkelanjärven virkistyskäyttömahdollisuuksien lisääminen, esim. laavu, laituri ja pitkospuut.
- Kyläkaavan laatiminen yhteistyössä Pyhännän kunnan kanssa.

Tekemistä riittää mutta myös uskoa kylän mahdollisuuksiin.

Tavastkengän parhaat vuodet ovat vasta edessäpäin!